

SCHİLLER'DE TARİH BİLİMİNİN ÖZELLİKLERİ

Ceyhan IŞIK*

ÖZ

Schiller için tarih biliminin alanı tüm etik alandır, konusu ise medeni insandır. Schiller tarih bilimini sistematik açıdan ele almaz. Ancak o, tarih biliminin özsel niteliklerinden söz eder. Bu çalışmanın amacı Schiller'de tarih biliminin niteliklerini göstermek ve bu nitelikler yoluyla onun tarih bilimini daha sistematik olarak göstermektir. Tarih biliminin nitelikleri şunlardır: (a) Yazı: Tarih yazı ile başlar. (b) Felsefe: Felsefi tarih bilimi birleştiricidir, parçacı değil. (c) Evrensellik: Evrensel tarih felsefi tarih ve bütünsel dünya tarihidir. (d) Teleoloji: Tarihin amacı vardır, tarih Tanrı'nın planıdır. (e) Şimdıcilik: Tarih tüm zamanları kapsar, ancak merkezde duran zaman birimi şimdiki zamandır. (f) Döngüsellik ve İlerlemecilik: Tarih neden-sonuç ilişkisinde döngüsel ve ilerlemecidir.

Anahtar Sözcükler: Tarih Felsefesi, Dünya Tarihi, Zaman, Sanat.

THE FEATURES OF HISTORICAL SCIENCE IN SCHILLER

ABSTRACT

For Schiller, the field of historical science is the entire ethical field, and its subject is civilized man. Schiller does not discuss the science of history systematically. However, he talks about the essential qualities of historical science. The aim of this study is to show the qualities of historical science in Schiller and to show his historical science more systematically through these qualities. The characteristics of historical science are as follows: (a) Writing: History begins with writing. (b) Philosophy: The philosophical science of history is unitary, not fragmentary. (c) Universality: Universal history is philosophical history and holistic world history. (d) Teleology: History has purpose, history is God's plan. (e) Presentism: History encompasses all time, but the unit of time that stands at the center is the present. (f) Cyclicity and Progressivism: History is cyclical and progressive in its cause-effect relationship.

Keywords: Philosophy of History, World History, Time, Art.

* Dr., Bağımsız Araştırmacı, E-mail: ceyhan011980@yandex.com, ORCID: 0000-0002-5067-1799

Makalenin geliş tarihi: 17.09.2023
Makalenin kabul tarihi: 19.10.2023

Submission Date: 17 September 2023
Approval Date: 19 October 2023

“Tarih hep yarım kalmak zorundadır.”

Novalis²

Giriş

Johann Christoph Friedrich von Schiller filozof ve tarihçi olmaktan ziyade daha çok sanatçı kimliğiyle ön plana çıkmaktadır. Gerçi Schiller’in kendisi de öncelikle sanatçı olarak anılmaktan şikâyetçi olmasa gerektir: Peygamber asası taşıyan şarkıcı tanrısal dünyanın insanıdır. Gökteki tanrısal kapı her daim şaire açıktır.³ Filozof olsa olsa şairin karikatürüdür, ötesi değil.⁴ Bununla birlikte farklılıkları kaynaştırma Schiller’in karakteridir.⁵ Schiller ile olan farklılığının bilincinde olan Goethe bu farklılığın çatışmaya değil, aksine birbirini tamamlar nitelikte olduğunun altını çizer.⁶ Düşünce zenginliği bakımından hayatının en verimli günlerini Schiller ile geçirdiğini söyleyen Wilhelm von Humboldt Schiller’den felsefe, ahlak ve estetik becerilerini bütünleştiren bir şahsiyet olarak söz etmektedir.⁷ Humboldt, Schiller’in şiir ve felsefeyi ayırtmadığını, aksine kaynaştırdığını belirtir.⁸ Schiller şair-filozoftur.⁹ Humboldt Goethe’ye Schiller’in hep aklında kalan tarih öğretisinden bahseder: Tarihçi şair gibi tecrübe etmelidir.¹⁰ Humboldt’un yanı sıra Polonya Ligi (1848) düşünsel önderi Hegelci tarih filozofu August Cieszkowski de Schiller’in estetik tarihçiliğinden söz etmektedir.¹¹ Schiller sanat ve felsefesinin birlikte harmanlandığı *Die Horen*

² Novalis, *Fragmanlar*, çev. Gürsel Aytaç, Ankara: Doğu Batı Yayınları, 2014, 87.

³ Schiller. “Die Macht des Gesanges”, <https://www.friedrich-schiller-archiv.de/gedichte-schillers/lange-gedichte/die-macht-des-gesanges/>, Erişim Tarihi: Temmuz, 29, 2023; “Die Teilung der Erde”, <https://www.friedrich-schiller-archiv.de/inhaltsangaben/teilung-der-erde-text-zusammenfassung-interpretation/>, Erişim Tarihi: Ağustos 10, 2023.

⁴ Marie Haller-Neumann, “Ein Weltbürger, der keinem Fürsten dient”, *Aus Politik und Zeitgeschichte Schiller*, Herausgegeben von der Bundeszentrale für politische Bildung Adenauerallee 86 53113 Bonn, (9-10/2005 28. Februar 2005), 4; Gürsel Aytaç, *Schiller*, hazırlayan ve çeviren: Gürsel Aytaç, Ankara: Doğu Batı Yayınları, 2008, 234.

⁵ Yaşar Önen, “Gençlik Eserlerinde Schiller’in Dili”, *Tercüme, Schiller, Özel Sayı*, sayı: 65-68, cilt: XIII, Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Tercüme Bürosu, Ocak-Aralık 1959, 39-40.

⁶ Rüdiger Safranski, *Schiller oder Die Erfindung des deutschen Idealismus*, München Wien: Carl Hanser Verlag, 2004, 405.

⁷ Wilhelm von Humboldt, *Über Schiller und Goethe, Aus den Briefen und Werken*, Gesammelt und erläutert von Eberhard Haufe, Weimar: Gustav Kiepenheuer Verlag, 1963, 33.

⁸ Humboldt, *Über Schiller und Goethe*, 69, 120, 124.

⁹ Doğan Göçmen, “İnsanın Estetik Eğitimi Üzerine Mektuplar’ ve Ahlaklı Bir Uygarlık Arayışı”, Schiller, *İnsanın Estetik Eğitimi Üzerine*, çev. Gürsel Aytaç, Gürsel Aytaç ve Doğan Göçmen’in Ekleri ile, Ankara: Fol, 2020, 148-149.

¹⁰ Humboldt, *Über Schiller und Goethe*, 85-86.

¹¹ August von Cieszkowski, *Prolegomena zur Historiosophie*, Hamburg: Felix Meiner Verlag, 1981, 81, 86.

dergisini çıkarmıştı. Bu dergide Wilhelm Schlegel, Wilhelm von Humboldt, Alexander von Humboldt, Christian Gottfried Körner, Johann Gottlieb Fichte, Johann Wolfgang von Goethe, Friedrich Heinrich Jacobi ve Johann Gottfried Herder gibi isimler yazılar yayınladılar.

Tarih felsefesi açısından Schiller'in en önemli yapıtı *Dünya Tarihi Nedir ve Hangi Maksatla Okunur?* yazısıdır. Bu yapının kaynağı Schiller'in 1789 yılında Jena üniversitesine atanması vesilesiyle yaptığı açılış konuşmasıdır. Kitabın yapısı Schiller uzmanı Otto Dann'ın belirttiği gibi şu unsurlardan oluşmaktadır:

- a. Öğrencilerin selamlanması
- b. İki tarz tarihçilik: geçimci ve felsefi tarih
- c. Evrensel tarih ve konuları
- d. Tarihçinin kaynakları ve yöntemleri
- e. Tarihin değeri¹²

Benno von Wieso'nun değindiği gibi Schiller sistematik bir tarih filozofu değildir.¹³ Bu sebepten Schiller Herder, Hegel veya Collingwood gibi okunmamalıdır. Schiller'in tarih felsefesi bağlamında fazlaca ön plana çıkmamış olmasının etkenleri arasında sistematik olmayışının etkisi vardır. Bu çalışma, Schiller'in sistematik eksikliğini gideren bir konuyu ele almaktadır: tarih biliminin sahip olduğu nitelikler. Schiller nazarında tarih yazılı, felsefi, evrensel, ereksel, şimdici ve döngüsel-ilerlemecedir. Çalışmada bu nitelikler sırasıyla açıklanmaktadır. Nitelikler açıklanmadan önce ise tarihin nesnesi, muhatabı olan medeni insan anlatılmaktadır. Böylece özellikle yazı ve medeniyet arasındaki ilişki daha iyi anlaşılabilir olacaktır. Sonuç bölümünde önce Schiller farklı düşünürler ile birlikte açıklanmaktadır. Bu düşünürlerin çoğu Schiller'in hemşerisi olan çağdaşlarıdır. En sonda ise Schiller çalışmaları hakkında bazı önerilerde bulunmaktadır. Bu noktada özellikle özgürlük edebiyatı perspektifi bağlamında açıklamalar yapılmaktadır.

¹² Otto Dann, "Struktur des Textes", Schiller, *Was heisst und zu welchem Ende studiert man Universalgeschichte?, Eine akademische Antrittsrede*, Herausgegeben von Otto Dann, Stuttgart: Philipp Reclam jun., 2006, 32.

¹³ Benno von Wiese, "Der Geschichtsphilosoph Schiller zwischen Kant und Montesquieu", *Friedrich Schiller*, Stuttgart: J.B. Metzler, 1978, 330.

Tarihin Nesnesi: Medeni İnsan

Schiller açısından tarihin sahası tüm etik dünyadır.¹⁴ Bu etik dünyada tarihi kuran ise medeni insandır. Dolayısıyla tarih biliminin incelediği nesne medeni insan olmaktadır. Schiller için sanat ve doğanın dostu medeni insandır.¹⁵ Sanat doğanın aşılmasıdır.¹⁶ Barbar hem doğa hem de sanata karşıdır. Vahşi yalnızca sanata karşıdır, doğanın ise egemenliğinin farkındadır.¹⁷ Gerçi Schiller'in 1795 tarihli *İnsanın Estetik Eğitimi Üzerine*'de vahşi ve barbar arasında ayırım yaptığı bu teknik ayırım, 1789 tarihli *Dünya Tarihi Nedir ve Hangi Maksatla Okunur?*'da yoktur. *Dünya Tarihi Nedir ve Hangi Maksatla Okunur?*'da başvurulan teknik ayırım medeni-medeni olmayan çatışmasıdır. Schiller açısından medeni insan sanat ve doğa dostu olmanın yanı sıra tarih biliminin muhatabıdır: Medenileşme insanın kaçamayacağı öz belirlenimi, kaderidir. Tarih muhtelif medeni insanları bir çatı altında toplar.¹⁸ Deniz yoluyla yapılan coğrafi keşifler ile yenedünyada karşılaşılan kaba saba kabileler Avrupalılara geçmişlerini hatırlatmaktadır. Seyyahlara göre kaba saba toplulukların dilleri hayvan sesi gibi anlaşılır değildir ve bu topluluklar yiyecek ve barınak için hayvanlarla boğuşmaktadır. Kaba saba topluluklarda evlenme olmadığı gibi mülkiyet de yoktur, demektedir seyyahlar. Kültürel açıdan bir üst merhalede olanlarda ise kölelik vardır. Vahşi insan çoktanrıdır, putperesttir. Vahşi köle aptallık ve hurafe yoluyla Tanrı ülkesinde boyun eğer, ona boyun eğdirilir. Vahşi kanunsuz özgürlük alanında ise sefildir. İlkel insan her zaman saldırı ve savunmaya hazırdır, hayatı risk içindedir. İlkel insan için yeni olan her şey düşmandır. İlkel insan neşeyi sarhoşlukta arardı, güzelliği ise yapmacıklıkta. İnsanı hayvandan ayırt eden düşüncedir, vahşilikten çıkaran sanattır. "Sanat, ey insan yalnızca sana mahsustur."¹⁹ İnsanı toplumsallaştıran güzelliştir. Zevk sayesinde insan toplumsal ahengi kurar.²⁰ Çağın olgun evlatları "akıl sayesinde özgür, yasa sayesinde ise güçlüdür."²¹ Gerçi Schiller için aklın bulduğu birçok şey önceden sanatta sembol biçiminde güzel ve büyük olarak vardı. Musa Urania güzellik olarak ortaya çıkmıştı. Solon, kanunlarını çıkarmadan kötülüğe direnen hassas bir duygu vardı.²²

¹⁴ Schiller, *Was heisst und zu welchem Ende studiert man Universalgeschichte?*, 7.

¹⁵ Schiller, *İnsanın Estetik Eğitimi Üzerine*, 30-31.

¹⁶ Aytacı, "Sunuş", Schiller, *İnsanın Estetik Eğitimi Üzerine*, 16.

¹⁷ Schiller, *İnsanın Estetik Eğitimi Üzerine*, 30-31.

¹⁸ Schiller, *Was heisst und zu welchem Ende studiert man Universalgeschichte?*, 8.

¹⁹ Schiller, "Die Künstler", <https://www.friedrich-schiller-archiv.de/gedichte-schillers/highlights/die-kuentler/>, Erişim Tarihi: Temmuz 29, 2023.

²⁰ Burhanettin Batman, *Schiller, Felsefe ve Şiir*, Almancadan çeviren ve açıklamalar: Burhanettin Batman, İstanbul: Yaba Yayınları, 2011, 97.

²¹ Schiller, "Die Künstler".

²² Schiller, "Die Künstler".

1. Yazılı Tarih

Schiller için tarih yazıyla başlar:

- a. *Dilden Önceki Dönem*: Dilden önceki dönem tarih için kayıptır, ancak dünya için değil. Bu dönemde insanların sesi hayvanlarınki gibi anlaşılır değildi. Dil oturmadığından işaret de oturmuş değildi. Dil öncesi dönem insan soyu ve işaret öncesi dönemdir.
- b. *Sözlü Efsane Dönemi*: Tarihin kaynağı gelenektir, geleneğin organı ise dildir. İnsan, dili icat ettikten sonra sözlü gelenek üzerinden geçici olarak sözlü efsane, deyim yerindeyse sözlü tarih yapabildi. Efsaneler hem güvenilmezdi hem de değişmekteydi. Ağızdan ağza iletme yoluyla gerçekleşen sözlü gelenek, değişen araçlar yüzünden zarar gördüğü için kaybolmuştur. Ayrıca "tarih hiçbir zaman bir methiye olmamalıdır."²³ Sözlü gelenek tarih adını almaya hak kazanmamaktadır.
- c. *Yazılı Tarih*: Yazı sözün aksine geçici değildir. Sonlu sonsuzlaşarak gerçeklik kazanmaktadır. İnsan dünyanın geçici yurttaşdır, görevini tamamladıktan sonra bu dünyayı terk eder. Buna karşın tarih ölümsüz yurttaşdır, Homeros'un Zeus'u gibi. Dolayısıyla sürekliliği sayesinde yazı, tarihi gerçek yapmaktadır. Şifahlılık ise geçiciliği nedeniyle sadece efsane üretebilmekteydi. Yazı sayesinde tarihin kaynağı olan gelenek süreklilik kazanmaktadır. Yazı sözden üstündür. Matbaanın icadına kadar tarihin çok azı yazıya geçirilmiştir, bu tarih için büyük bir kayıptır. Kayda geçirilen yazıların çoğu ise tutku, akılsızlık ve deha yüzünden güvenilirliğini yitirmiştir. Güvensizlik tarihinin maruz kaldığı ciddi bir sorundur. Tüm bu sorunlara rağmen sonuç itibarıyla yazı var oldukça tarih var olacaktır. Diğer bir deyişle yazı tarihtir: Yazısı olmayan topluluk tarihsizdir. Kültürün olduğu yerde devlet vardır. Avrupalılar devlet oldu. Devlet olmak için toplum olmaları gerekiyordu. İlkeller ise devletsizdir, mülkiyet ve evlilik yoktur onlarda. İlkelin dili hayvanidir; ilkel, hayvan gibi iletişim kurar.²⁴ Ancak insan gibi iletişim kuramayan ilkelin ne yazısı ne de tarihi olabilir. Yazısız topluluk tarihsiz, devletsiz, kültürsüzdür.

²³ Schiller, "Lykurg ve Solon Kanunları", *Tercüme, Schiller, Özel Sayı*, sayı: 65-68, cilt: XIII, Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Tercüme Bürosu, Ocak-Aralık 1959, 237.

²⁴ Schiller, *Was heisst und zu welchem Ende studiert man Universalgeschichte?*, 13,-14, 20-22, 26-27.

2. Felsefi Tarih

Schiller geçinmek için bilim yapan tarihçiyi felsefi tarihçiden keskin bir şekilde ayırır. Alman edebiyatı uzmanı Gürsel Aytaç Schiller'in geçimini sağlayan sözde bilim adamı olgusunu karşılamak için tam karşılığı "ekmek bilgini" olan "Brodgelehrter" sözcüğünü türettiğini belirtir.²⁵ Schiller politikanın emrindeki geçimci bilim adamından oldukça şikâyetçidir: Geçim için bilim yapan memuriyet ve memuriyet avantajlarının peşinde koşma kaygısı güder, becerisini ise maddiyat ve şöhret için harcar. Hatta geçimci bilim için ayırdığı zamanı kayıp sayar. Geçimci efendilerinin emrinde zira mukadderatı efendisinin elindedir. Efendisinin hizmetçisi olan geçimci ilerlemeye karşıdır, eski okul usulünü devam ettirir. Geçimcinin zihni durağandır, belli bir kavram dünyası vardır, ona ne bir şeyler ekleyebilir ne de onu aşar. Geçimci hakikat diye bir şey bilmez, hakikati çıkarıdır, bilimsel veriler arasında bütünlük sağlayamamaktadır, yeni olana karşıdır. Felsefi tarihçi ise geçimcinin sahip olduğu bu olumsuz nitelikleri taşımaz: Felsefi tarihçi bilimin hizmetindedir, hakikati bilimdir, dolayısıyla çıkarı bilimdir, felsefi bir zihne sahip olduğu için üretici, ilerlemeci ve yenilikçidir; eskileri tekrar eden skolastik gibi yeni olan bilgi onu telaşlandırmaz. Felsefi tarihçi bütünseldir, geçimci gibi parçaları bir araya getirmekten aciz değildir zira tarihi felsefi olarak yapar. O, farklı parçaları bir araya getirebilen sistemcidir, dolayısıyla felsefi tarihi sistematik tarihtir. Şayet yeni bir hakikat felsefi tarihin sistemini olumsuzlarsa felsefi tarihçi sistemini revize eder. Felsefi tarihçi için hakikat kendi sisteminin bile önündeyken ekmek bilgini tarihçi için ise bu söz konusu değildir.²⁶ İnsanın insana hakikatten daha fazla bahsedebileceği bir şey yoktur.²⁷

<i>Tarihçi türü</i>	<i>Çıkarıcı tarihçi</i>	<i>Felsefi tarihçi</i>
Patron	Efendisi	Bilim
İş	Memuriyet	Bilim adamlığı
Hakikat	Çıkar	Bilim
Felsefi zihin	-	+
Verim tarzı	Skolastik	Üretici, ilerlemeci

²⁵ Aytaç, *Schiller*, 100.

²⁶ Schiller, *Was heisst und zu welchem Ende studiert man Universalgeschichte*, 8-11; Aytaç, *Schiller*, 238.

²⁷ Schiller, *Was heisst und zu welchem Ende studiert man Universalgeschichte?*, 7.

Yöntem	Ayırıcı	Bütünselci, sistematik
--------	---------	------------------------

3. Evrensel Tarih

Schiller açısından evrensel tarih kilise, felsefe, sanat, töre ve iktisat tarihinin politik tarih ile bütünleşmesidir.²⁸ Yahudi anayasasında seçkin bilge ve halk dini arasında direkt bir çatışma yoktur, düşünce ve toplum uyum içindedir. Bu nedenle Yahudi toplumu önemli evrensel tarihi olan bir ulustur.²⁹ Schiller için evrensel tarih felsefi tarihtir:³⁰ Felsefi tarih sistematiktir, toplama tarih değildir:³¹ Geçimci parçalarken bütünselci felsefi tarihçi dünya tarihini özsel bir birlik olarak ele alır. Bunun yanı sıra Schiller açısından evrensel tarih dünya tarihidir zira evrensel tarih tüm zaman ve toplumların yurttaşdır. Dolayısıyla toplumların birbiriyle olan ilişkilerini kurmak dünya tarihinin ödevidir. Yine de Schiller özel tarihlere olan ilgisini gizlemez, evrenselci olmakla beraber kültürde çağdaş Avrupa ve antik Yunan dünyasına meftundur:³² Artık Avrupa'yı üstün tutan unsurlar vardır. 18. yüzyıl Avrupası birkaç yüzyıl içerisinde büyük bir ilerleme kaydetti. Bu gelişimi araştırmak evrensel tarihin görevidir.³³ Schiller'in Danimarka tarafından finanse edilen meşhur Ortadoğu gezisi hakkındaki sözlerinden çağdaş Avrupa'ya verdiği önem ziyadesiyle belli olmaktadır. Bu Ortadoğu gezisinin fikir mimarı ise meşhur dünya tarihçisi Johann David Michaelis idi. Schiller, Avrupalı olmayan diğer tüm halkların insanlığın mükemmelliği hakkında hiçbir şey ifade etmediğini belirtmektedir: Genel olarak Avrupalı olmayan ulusların ahlaki ve estetik meziyetleri vardır. Realizm de vardır idealizm de, fakat ikisi güzel bir biçimde birleşmemektedir.³⁴ Schiller'in geri kalmış topluluklar için sarf ettiği sözleri partizanca değerlendirmem gerekir, neticede o Cermenlerin de olumsuzluklarına değinir: Thüringen ormanlarının ilkel evlatları olan Cermenler ancak Frankların dini olan Hristiyanlığı kabul etmenin yanı sıra Yunan ve Roma kültürleriyle ilişkiye

²⁸ Schiller, "Zeitgenössische Dokumente, Schiller (noch in Weimar) an Körner (in Desden) am 26. Mai 1789", *Was heisst und zu welchem Ende studiert man Universalgeschichte*, 44.

²⁹ Schiller, "Die Sendung Moses", *Thalia*, Dritter Band, 10. Heft, 1. Auflage, Herausgeber: Friedrich Schiller, Leipzig: Georg Joachim Göschen, Leipzig, 1790, 4.

³⁰ Schiller, "Zeitgenössische Dokumente, Schiller aus Rudolstadt an Körner am 13. Oktober 1789", 48.

³¹ Schiller, *Was heisst und zu welchem Ende studiert man Universalgeschichte?*, 24.

³² Aytaç, *Schiller*, s. 23-25; Franz Mehring, *Schiller, Ein Lebensbild für deutsche Arbeiter*. Bearbeitet und herausgegeben von Walter Heist, Berlin: Gebrüder Weiss, 1948, 24, 95.

³³ Schiller, *Was heisst und zu welchem Ende studiert man Universalgeschichte?*, 17.

³⁴ Aytaç, *Schiller*, s. 25; Schiller, "Zeitgenössische Dokumente, Schiller aus Rudolstadt an Körner am 13. Oktober 1789", *Was heisst und zu welchem Ende studiert man Universalgeschichte*, 48.

geçerek vahşilikten kendilerini kurutabildiler.³⁵ Kültürel konularda Schiller'in kendi kültürü olan Avrupa kültürüne yakın durmasını anlayışla karşılamak gerekir zira Avrupa kültürü onun zamanında büyük ivmeler kaydetmişti. Schiller evrensel tarihe inanmanın yanı sıra bir dünya yurttaşdır. O, evrensel tarihi dünya yurttaşlığı ile birlikte ele alır: Düşünce, evrensel tarih ile birlikte dünya yurttaşlığına kaymaktadır. Dolayısıyla Schiller açısından ikili evrensel yurttaşlıktan söz edilmelidir: tarih ve dünya yurttaşlığından. Schiller, Wilhelm Dilthey tarafından insan dayanışmasına tarafgir,³⁶ Heinrich Heine tarafından ise mücadeleci bir kozmopolit olarak betimlenmektedir.³⁷ Bir dönem Schiller'in çokça okuduğu Homeros, Pindaros tarafından kozmopolit olarak tanımlanır.

4. Teleolojik Tarih

Schiller için tarih tanrısaldir: Evren Tanrı'nın planıdır. Evren Tanrı'nın planına göre tasarımılandığı gibi akışı da bu plan dairesindedir. Tanrı, planı gereği amaçlar ve amaçlara yönelik sebepler oluşturur. Evrende meydana gelen hiçbir şey kader dışı bir kategoride yer almaz. İnsanın kaderi ise Tanrı ile eşitlenmektedir. İnsanın bu ideali sınırsızdır, ancak tin sonsuzdur. Sınırsızlığın ölçüsü sonsuzluktur, insan sonsuz bir biçimde ilerlemesine rağmen yine de Tanrı ile eşitlenemeyecektir.³⁸ Goethe için ise insan sureti demek Tanrı'nın yeryüzüne teşrif etmesi anlamına gelir.³⁹ Schiller hakkında yazdığı bir şiirinde Goethe, Tanrı-doğanın insana açılması ile maddenin zihin potasında eritilmesinden söz eder.⁴⁰ Goethe adeta Schiller'e tercüman olmuştur. Schiller için nasıl ki evren ve insanın kaderi varsa aynı şekilde tarihin de bir kaderi vardır: Geçmişe bakan kişi dünya hadiseleri arasındaki ilişkileri kolayca birbirleriyle irtibatlandırabilirken dünya tarihinde bunu yapmak kolay değildir. Dünya akan ırmak gibiyken dünya tarihi ise bir dalga hükmündedir, dünya tarihini aydınlatmak zordur. Dolayısıyla dünya ve dünya tarihinin gidişatı farklıdır. Schiller bu açığı kapatmak istediğinden analogi metodunu gündeme taşır: Eskiden vuku bulmuş bir olay aynı şartlar altında tekrar meydana gelir. Tarihçi

³⁵ Schiller, *Was heisst und zu welchem Ende studiert man Universalgeschichte?*, 19, 20.

³⁶ Wilhelm Dilthey, "Schiller", *Aytaç, Schiller*, 242.

³⁷ Heinrich Heine, *Die romantische Schule*, Durchgesehener Neusatz mit einer Biographie des Autors bearbeitet und eingerichtet von Michael Holzinger, 4. Auflage, Berlin: Berliner Ausgabe, 2017, 35.

³⁸ Schiller, "Philosophie der Physiologie", <https://www.friedrich-schiller-archiv.de/philosophische-schriften/philosophie-der-physiologie/>, Erişim Tarihi: Ağustos 10, 2023.

³⁹ Johann Wolfgang von Goethe, "Sanatçının Şarkısı", *Yarat Ey Sanatçı*, çev. Ahmet Cemal, İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları, 2020, 16.

⁴⁰ Goethe, "Schiller'in Kafatasını Seyrederken", *Yarat Ey Sanatçı*, 12.

hangi şartlar altında gerçekleştiğini bildiği yeni bir olayı eski zamanlara uygulayarak geçmişteki olayları aydınlatır. Bu analogi, yani benzetme yöntemidir. Analogi aslında insan ruhunun tabiat ile olan birliğinden çıkan bir yöntemdir. Analogi tarihçiyi neden-sonuç ilişkisini kurmaya götürür.⁴¹ Dünya tarihi doğa kanunu gibi kendisinin aynısıdır, aynı nedenler aynı yansımaları geri getirmektedir.⁴² Sonuçta Schiller neden-sonuç ilişkisine temas eder: İsparta'da zenginlerin fakirleri ezmesi ayaklanmalara sebep olurdu.⁴³ Tarihin en büyük hadisesi Hristiyanlıktır:⁴⁴ Yahudilik ve Roma Hristiyanlığı hazırladı. Hristiyanlık ve İslam varlığını Yahudiliğe borçludur. Hristiyanlık politika ve yayılmacılığını ise Roma'dan devraldı. Hristiyanlık Roma yönetim kesimini ruhban sınıfıyla ikame etti, Hristiyan rahip artık dünyevi olmuştur. Ruhban sınıfının istismarları ise Protestanlığı doğurdu...⁴⁵ Nasıl ki Hollandalılar Romalı tiranlara karşı mücadele ettilerse on beş asır sonra bu defa İspanyol tiranlara karşı mücadele vermek zorunda kaldılar.⁴⁶ Doğada elementler ve beden arasında tekrar eden ebedi bir çatışma varken dünya tarihindeki tekrarlayıcı daimi kavga egemenlik ve özgürlük arasındadır: Hollandalılar okyanusa karşı kendilerini nasıl barajlarla korudularsa hükümlerine karşı da kendilerini anayasa ile korudular.⁴⁷ Schiller neden-sonuç bağına araç-amaç ilişkisini işler. Bu şekilde tarihçi geçmişi şimdije bağlama suretiyle tarihi, felsefi düşünceye yükseltir. Dolayısıyla tarihin mantıklı bir hedefi olmasının yanı sıra ereksel bir ilkesi vardır. Netice itibarıyla tarihin bir planı, kaderi vardır. Tarihin kaderi araç olan neden yoluyla geçmiş, amaç olan sonuç yoluyla şimdije taşımaktır.⁴⁸ Yine de araç amaçtan kopartılamaz:⁴⁹

⁴¹ Schiller, *Was heisst und zu welchem Ende studiert man Universalgeschichte?*, 23-25.

⁴² Schiller, *Geschichte des Abfalls der vereinigten Niederlande*, <https://www.friedrich-schiller-archiv.de/geschichte-des-abfalls-der-vereinigten-niederlande/einleitung/>, Erişim Tarihi: Eylül 14, 2023.

⁴³ Schiller, "Lykurg ve Solon Kanunları", 219.

⁴⁴ Schiller, *Was heisst und zu welchem Ende studiert man Universalgeschichte?*, 24.

⁴⁵ Schiller, *Was heisst und zu welchem Ende studiert man Universalgeschichte?*, 18-19; "Die Sendung Moses", *Thalia*, 3.

⁴⁶ Schiller, *Geschichte des Abfalls der vereinigten Niederlande*, <https://www.friedrich-schiller-archiv.de/geschichte-des-abfalls-der-vereinigten-niederlande/einleitung/>, Erişim Tarihi: Eylül 14, 2023.

⁴⁷ Schiller, *Geschichte des Abfalls der vereinigten Niederlande*, <https://www.friedrich-schiller-archiv.de/geschichte-des-abfalls-der-vereinigten-niederlande/die-niederlande-unter-karl-dem-fuenften/>, Erişim Tarihi: Eylül 14, 2023.

⁴⁸ Schiller, *Was heisst und zu welchem Ende studiert man Universalgeschichte?*, 21, 25-27.

⁴⁹ Schiller, *İnsanın Estetik Eğitimi Üzerine*, 37.

Tarih

Araç	Amaç
Neden	Sonuç
Geçmiş	Şimdi

Schiller teleolojik tarihçiliğine teodise öğretisini katar: Tarih Gregor ve Cromwell'in kötülüklerini olumlu bir yöne çevirmesini bilmiştir.⁵⁰

5. Şimdici Tarih

Dilthey Schiller'i 18. yüzyılın evladı,⁵¹ Heine ise kendi çağının evladı olarak betimler.⁵² Gerçekten de Schiller çağının yurttaşdır, bu sebepten başka bir asırda yaşama isteği yoktur kendisinde:⁵³ Zaten "çağ aydınlanmıştır."⁵⁴ Klasik Yunan ise çağlarının temsilcisi olması nedeniyle saygıya değerdir.⁵⁵ Schiller şimdici, geçmişçiliği ise kötü olarak addeder: Tarihin merkeze aldığı zaman dilimi şimdiki zamandır, mazi değil. Ancak teleolojik tarihi anlatırken değindiğimiz gibi Schiller için araç olan mazi ve amaç olan şimdi arasındaki bağ yine de koparılmamalıdır. Filozof tarihçi şimdiden hareketle geçmişe gider.⁵⁶ Tarih sayesinde insanlar geçmişteki deneyimleri geleceğe taşırlar. "Bir 'an'ımız olmadan bizim için zaman yoktur; ama sonsuz zaman olmadan da asla an tasavvur olmazdı."⁵⁷ O halde parça ve bütün birbirine muhtaçtır, biri olmadan diğeri olmuyor. Bu noktada zamansal bütünselliğin altını çizmek gerekir. Sonuçta tarih için şimdiki zaman dilimi ön plana çıkmakta, ancak diğer zaman dilimlerini dışlanmamaktadır. Sanatçı ise ileriye dönük olarak çağın evladıdır.⁵⁸ Dolayısıyla sanatçı geleceğin taşıyıcısı çağdaş sima olmaktadır. Meşhur tarihçi

⁵⁰ Schiller, *Was heisst und zu welchem Ende studiert man Universalgeschichte?*, 27.

⁵¹ Dilthey, "Schiller", 242.

⁵² Heine, *Die romantische Schule*, 35.

⁵³ Aytaç, *Schiller*, 22; Dilthey, "Schiller", 242; Schiller, *İnsanın Estetik Eğitimi Üzerine*, 25.

⁵⁴ Schiller, "Aklın Sınırları Üzerine", *Aydınlanma Nedir? Kant, Erhard, Hamann, Herder, Lessing, Mendelssohn, Riem, Schiller, Wieland*, çeviri: Mehmet Barış Albayrak, İstanbul: Albaraka Yayınları, 2022, s. 84; *İnsanın Estetik Eğitimi Üzerine*, 44.

⁵⁵ Aytaç, "Sunuş", 36.

⁵⁶ Schiller, *Was heisst und zu welchem Ende studiert man Universalgeschichte?*, 5, 23, 27.

⁵⁷ Schiller, *İnsanın Estetik Eğitimi Üzerine*, 85.

⁵⁸ Schiller, *İnsanın Estetik Eğitimi Üzerine*, 48.

Jules Michelet, kendisini güncel ile sınırlayanın günceli anlamayacağı kanaatini taşır.⁵⁹ Schiller'in Michelet'in fikrine yaklaştığı söylenebilir.

6. Döngüsel ve İlerlemeci Tarih

Schiller, teleolojik tarih başlığı altında gösterildiği gibi bir yönüyle neden-sonuç eksenli döngüsel bir tarih anlayışına sahiptir. Schiller neden-sonuç dışında ilke öğretisinden söz eder. Eski ilkeler vardır ve onlar kalıcıdır, "ama asrın kıyafetine bürünerek."⁶⁰ İnsanlık eski bir ilkedir: Siyahilik sorunu bağlamında Avrupalılar gelecekte insanlık karşıtlığı ile itham olunacakken başka yerlerde siyahilik üzerinden insanlık gündeme getirilecektir. Öyle görünüyor ki, ilke işlevsel olarak nedene, asrılık ise sonuca tekabül etmektedir. Bu nedenle Schiller'de tarihin hem döngüsel hem de ilerlemeci olduğunu söylemek daha isabetli olacaktır. Heine'ye göre Goethe bireysel duygu, sanat ve doğa ile ilgilenmekteyken Schiller ise daha çok tarih ve toplumsal insanın ilerleyişi için çabalamaktadır.⁶¹ Aynı şekilde Dilthey de Schiller'in ilerlemeci yönüne vurgu yapar. Çağın aydınlanmış olarak tanımlayan Schiller'e göre 18. yüzyılın ciddi kazanımları vardır.⁶² Esas ilerleme yasada oldu, insanlar üzerindeki eski barbar kalıntılar henüz giderilmiş değildir.⁶³ Avrupa ülkeleri bir aile hüviyeti almış görünümündedir artık. İlerleme sayesinde Avrupa ülkeleri düşmanlıkları olsa bile artık birbirlerini parçalayamazlar. Gottfried Wilhelm Leibniz ve John Locke Hristiyan doğma ve ahlakını felsefileştirerek ilerleme sağlamıştır.⁶⁴ Gelecekte ise felsefenin kendisi kilise otoritesi gibi baskıcı olacaktır!⁶⁵ Dünya ve dünya tarihinin gidişatı arasında uyumsuzluk vardır. Dünyanın gidişatı akan bir sel gibidir, geçmişten şimdije gelinir. Oysa dünya tarihinin gidişatında açıklığa kavuşanlar azdır. Dünya gidişatında geçmişten günümüze gelinir, dünya tarihçisi ise şimdiden hareket ederek gidebileceği kadar geçmişe gider, gittikten sonra ise günümüze kadar sırasıyla geri gelir.⁶⁶

⁵⁹ March Bloch, *Tarih Savunusu veya Tarihçilik Mesleği*, çev. Ali Berktaş, İstanbul: İletişim Yayınları, 2013, 80.

⁶⁰ Schiller, *İnsanın Estetik Eğitimi Üzerine*, 43.

⁶¹ Heine, *Die romantische Schule*, 36.

⁶² Schiller, *Was heisst und zu welchem Ende studiert man Universalgeschichte?*, 17, 27, 28.

⁶³ Schiller, *Was heisst und zu welchem Ende studiert man Universalgeschichte?*, 16; Schiller, "Aklın Sınırları Üzerine", 84.

⁶⁴ Schiller, *Was heisst und zu welchem Ende studiert man Universalgeschichte?*, 17.

⁶⁵ Schiller, *İnsanın Estetik Eğitimi Üzerine*, 43.

⁶⁶ Schiller, *Was heisst und zu welchem Ende studiert man Universalgeschichte?*, 23-24.

	Dünya	Dünya Tarihi
Şimdi	↑	(1) ↓
Geçmiş	↑	↑ (2)

Her kazanç ölümsüzlüğün kazanımıdır: Ölümsüz kazanç var olup ileriye doğru akan kazançtır, şayet bu kazancı meydana getiren kişi ölmüş olsa bile.⁶⁷ Felsefi tarihçi ilerlemecidir, yenilikten çekinmez; parçacılık geçimcinin statik yöntemiyken birleştirme felsefi zihnin ilerlemeci yöntemidir.⁶⁸ Medeni insan ilerdedir: Geri kalmış putperest toplumda yenilik düşmanlık anlamına gelir. Yenilik karşıtı ilkel insan ilerleme karşıtıdır. İlkel topluluklar devletsiz, mülkiyetsiz ve evliliksiz oldukları için geridir. O halde medeni toplumun devlet, mülkiyet ve evliliğe sahip olması ilerlemedir, tarihe sahip olmasıdır.⁶⁹

406

Sonuç

Schiller'in tarihe bakışı gerçekten de farklı ve kalitelidir. Bunda onun edebiyatçılığı ve felsefesinin katkısı vardır. Bunun yanı sıra Schiller yaşadığı dönemin ruhunu da yansıtmaktadır. Dann, Schiller'in felsefi tarihçilik konusunda Immanuel Kant'tan yararlandığına işaret eder.⁷⁰ Schiller'in üzerinde güçlü bir Kant tesiri olduğunu anımsatmak gerekir ki, Schiller'in kendisi de bunu itiraf eder.⁷¹ Kant,⁷² Schelling⁷³ ve Hegel gibi filozoflar evrensel tarihten söz eder. Dünya tarihçisi August Ludwig von Schlözer toplama tarihin karşısına sistematik tarih vurgusu yapar. Aynı şekilde Schlözer Schiller gibi tarihte neden-sonuç ilişkisine temas etmektedir. Dann; Heinrich Friedrich Karl vom Stein ve Karl August von Hardenberg gibi Prusyalı reformist devlet adamının hocası olan Schlözer'in tarih yazılarının Schiller tarafından bilindiğini belirtmektedir.⁷⁴

⁶⁷ Schiller, *Was heisst und zu welchem Ende studiert man Universalgeschichte?*, 28.

⁶⁸ Schiller, *Was heisst und zu welchem Ende studiert man Universalgeschichte?*, 24.

⁶⁹ Schiller, *Was heisst und zu welchem Ende studiert man Universalgeschichte?*, 13-14.

⁷⁰ Dann, "Anmerkungen", Schiller, *Was heisst und zu welchem Ende studiert man Universalgeschichte?*, 34.

⁷¹ Schiller, *İnsanın Estetik Eğitimi Üzerine*, 21-22.

⁷² Friedrich Wilhelm Joseph von Schelling, "Studium Generale: Akademik Eğitimin Yöntemi Üzerine Dersler [1802]", çev. Al Irgat, *Tarih Felsefesi, Seçme Metinler, Herder-Kant-Fichte-Schelling-Schopenhauer*, Haz: Doğan Özlem-Güçlü Ateşoğlu, Ankara: Doğu Batı, 2012, 145.

⁷³ Schelling, "Tarih Kavramı [1800]", çev. Ali Irgat, 119

⁷⁴ August Ludwig von Schlözer, "Zeitgenössische Dokumente, Der Göttinger Historiker August Ludwig Schlözer gibt im Jahre 1772 eine Definition von Universalgeschichte", Schiller, *Was heisst und zu welchem Ende studiert man Universalgeschichte?*, 39; Dann, "Anmerkungen", 38.

Felsefe tarihçisi Wilhelm Gottlieb Tennemann açısından tarih olayların bağıni kurma ve pragmatik kullanım yoluyla yıllık ve hatırat gibi şeylerden ayrılmaktadır.⁷⁵ Novalis, “Hakiki bilgin bahsettiği konulara bütünsel şekil verendir.”⁷⁶ demektedir. Ancak Novalis’e göre doğru ve yeterli kaynak eskiliği nedeniyle gerçek tarih olan bütünsel tarih henüz oluşturulamamıştır. Kendi zamanına kadar gelen en iyi tarih tekil tarihi olayları anlatan yarım kroniklerdir.⁷⁷ Schiller bu fikre katılmıyor olmalı ki felsefi tarihçilik yaptı. Schiller felsefi tarihçilik yapmak için yalnızca felsefi düşünce üretmedi, ayrıca sıkı bir biçimde tarih çalıştı. Schiller bir mektubunda Abt Millot, Beck ve Scröck’ün dünya tarihleriyle Robertsohn, Gibbon, Bousset, Schmidt ile irtibatlı bir biçimde meşgul olduğunu belirtir. Abt Millot’un eseri önder, Beck’in metodu uymuyor, Scröck’ün kitabı ise henüz Leipzig’den gelmedi.⁷⁸ Schelling ise dünya tarihi yazanları okumakla zaman kaybedilmemesini önerir: Tarih onların yazdıkları gibi yazılmamalıdır, tarih Herodotos gibi destan tarzında yazılmalıdır. Schelling bununla birlikte Schiller gibi tanrısal tarihe değinir: Tarih tanrısal anlağın ebedi şiiri, dünya tininin büyük aynasıdır, kirli ellerin dokunuşuna katlanamaz.⁷⁹

Schiller’de tarih konusunda farklı çalışmalar yapılmalıdır. Farklı çalışmaların farklı perspektifler açısından yapılması yeni ufuklar doğurabilir. Bu noktada dünya yurttaşlığı, barış, özgürlük ve edebiyat gibi perspektiflerinden tarihe yaklaşmak önerilebilir: Schiller, çağdaşı Gotthold Ephraim Lessing’in *Emilia Gallotis*inde yaptığı gibi oyunlarında özgürlük temasını işler. Schiller Fichte’ye yazdığı mektupta, geren değil özgür bırakan şeyin sevilir olduğunu vurgulamaktadır.⁸⁰ *Don Carlos*’ta krala “düşünce özgürlüğü veriniz” demektedir. Yaşar Önen, Almandada “Gedankenfreiheit” (düşünce özgürlüğü) kavramının Schiller tarafından icat edildiğini belirtmektedir.⁸¹ Thomas Mann’ın işaret ettiği gibi Schiller için oyun sadece insan tarafından oynanır ve özgürlüğü anlatan oyunları muhtelif Avrupa ülkelerinde geçer: *Don Carlos* Hollanda,

⁷⁵ Wilhelm Gottlieb Tennemann, *Grundriss der Geschichte der Philosophie, für den akademischen Unterricht*, zweite verbesserte Auflage, Leipzig: bey Johann Ambrosius Barth, 1816, 6.

⁷⁶ Novalis, *Fragmanlar*, 93.

⁷⁷ Novalis, *Fragmanlar*, 87.

⁷⁸ Schiller, “Zeitgenössische Dokumente, Schiller (noch in Weimar) an Körner (in Desden) am 26. Mai 1789”, 43, 44.

⁷⁹ Schelling, “Studium Generale: Akademik Eğitimin Yöntemi Üzerine Dersler [1802]”, 145, 147-148.

⁸⁰ Aytaç, *Schiller*, 238.

⁸¹ Önen, “Gençlik Eserlerinde Schiller’in Dili”, 42.

Orleanslı Bakire Fransa, *Wilhelm Tell* ise İsviçre'de.⁸² Fransız devriminin etkisini taşıyan *Haydutlar* adlı tiyatro oyunu nedeniyle Fransa Cumhuriyeti onur yurttaşlığını kazanan Schiller'in bu oyun yüzünden başı derde girer, *Haydutlar* ailesine ve ülkesine mal olmuştu.⁸³ Schiller özellikle Luneville Antlaşması, Napolyon savaşları ve İngiltere-Fransa kapışması etkisinde kalarak muhtemelen 1801 tarihinde yazmış olduğu *Yeni Yüzyıla Giriş* adlı şiirinde çalkantılı geçen önceki yüzyıl ile İngiltere ve Fransa'nın yayılmacı hegemonik tavırlarına karşın barış ve özgürlük söyleminde ısrar etmişti: İki dev ülke olarak İngiltere ve Fransa dünyanın yegâne sahibi olmak için uğraşmaktadır, İngilliz-Fransız çekişmesi Poseidon-Zeus kavgasıdır.⁸⁴ *Neşeye Övgü* ise şair Schiller'ın dünya barışına hediyesidir. Ludwig Beethoven'ın 9. Senfonisi için bu şiiri esas aldığı bilinmektedir. Friedrich Nietzsche Beethoven'da çokça Schiller bulunduğunu belirtmektedir.⁸⁵ Beethoven Schiller ile kardeşçe yaşam konusunda benzer görüşlere sahiptir. Panavrupa Birliği başkanı Richard von Coudenhove-Kalergi Avrupa Konseyi Enformasyon başkanı Paul M.G. Lévy'e yolladığı 1955 tarihli mektubunda 9. Senfoninin Avrupa marşı olarak önerir ve Levy cevabında bunu olumlar.⁸⁶ Bundan mülhem Avrupa Konseyi bestenin -güftenin değil- Avrupa Konseyi marşı olmasını 1971'de önerdi ve bu öneri 1972 yılında resmen onandı.⁸⁷ Yine de Beethoven'ın bestesinin bir unsuru olarak Schiller'in güftesi oldukça meşhurdur.

⁸² Thomas Mann, "Schiller Hakkında Deneme", Aytaç, *Schiller*, 245. Krş. Heine, Heine'den alıntılan Aytaç, *Schiller*, 246; Dilthey, "İnsan ve Tarih Dünyasında Tekilleşme ve Sanat", *Hermeneutik ve Tin Bilimleri*, çeviren: Doğan Özlem, Ankara: Fol, 2021, 106-108; Batıman, "Schiller ve Namık Kemal", *Tercüme, Schiller, Özel Sayı*, 43.

⁸³ Marie Haller-Neumann, "Ein Weltbürger, der keinem Fürsten dient", *Aus Politik und Zeitgeschichte Schiller*, Herausgegeben von der Bundeszentrale für politische Bildung Adenauerallee 86 53113 Bonn, (9-10/2005 28. Februar 2005), 1; Werner Kahle, "Schiller", *Philosophenlexikon*, von einem Autorenkollektiv, herausgegeben von Erhard Lange und Dietrich Alexander, Berlin: Dietz Verlag, 1982, 826; Aytaç, *Schiller*, 14, 18.

⁸⁴ Schiller. "Yeni Yüzyıla Girerken (1801)", Aytaç, *Schiller*, 78-79.

⁸⁵ Friedrich Nietzsche, *Güç İstenci*, çev. Nilüfer Epceli, İstanbul: Say Yayınları, 2020, 95.

⁸⁶ Richard Coudenhove-Kalergi, Paul M.G. Lévy, "Échange de lettres entre Richard Coudenhove-Kalergi et Paul M.G. Lévy (3 août 1955 - 5 septembre 1955)", <https://www.cvce.eu/obj/fr-34a3b196-9a23-4e9e-a977-94e31495b169>, (24.02.2021).

⁸⁷ Lawrence Kramer, Beethoven'ın 9. Senfonisinde yer alan bir alan bir Türk marşından herkesin haberdar olmasına karşın bunun önemine pek varılmadığını söyler (Lawrence Kramer "The Harem Threshold: Turkish Music and Greek Love in Beethoven's "Ode to Joy"", *19th-Century Music* 22, no. 1 (1998): 78). İnsanlığın kardeşliğinden ve kucaklaşmasından bahsedilen bu senfoninin marcia turca kısmında kardeşlerin zafer kazanmış kahraman edasıyla yollarına devam etmeleri tembihlenir. Schiller ve Beethoven'ın yaklaşımları Türkiye'nin AB üyeliği için sanatsal ve kültürel bir gerekçelendirme olarak *Neşe Türkiye'siz övülür mü?* adlı yazısında Slavoj Zizek tarafından geliştirilmektedir (Slavoj Zizek, "Neşe Türkiye'siz övülür mü?", *Radikal*, 25/12/2007, <http://www.radikal.com.tr/yorum/nese-turkiyesiz-ovulur-mu-835405/> (05.04.2021)).

KAYNAKÇA

- Aytaç, Gürsel. *Schiller*. hazırlayan ve çeviren: Gürsel Aytaç, Ankara: Doğu Batı Yayınları, 2008.
- Aytaç. "Sunuş". Schiller, *İnsanın Estetik Eğitimi Üzerine*. çev. Gürsel Aytaç, Gürsel Aytaç ve Doğan Göçmen'in Ekleri ile, Ankara: Fol, 2020.
- Batıman, Burhanettin. *Schiller, Felsefe ve Şiir*. Almandan çeviren ve açıklamalar: Burhanettin Batıman, İstanbul: Yaba Yayınları, 2011.
- Batıman. "Schiller ve Namık Kemal". *Tercüme, Schiller, Özel Sayı*, sayı: 65-68, cilt: XIII, Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Tercüme Bürosu, Ocak-Aralık 1959.
- Bloch, March. *Tarih Savunusu veya Tarihçilik Mesleği*. çev. Ali Berktaş, İstanbul: İletişim Yayınları, 2013.
- Cieszkowski, August von. *Prolegomena zur Historiosophie*. Hamburg: Felix Meiner Verlag, 1981.
- Dann, Otto. "Struktur des Textes". Schiller, *Was heisst und zu welchem Ende studiert man Universalgeschichte?, Eine akademische Antrittsrede*, Herausgegeben von Otto Dann, Stuttgart: Philipp Reclam jun., 2006.
- Dann. "Anmerkungen". Schiller, *Was heisst und zu welchem Ende studiert man Universalgeschichte?, Eine akademische Antrittsrede*, Herausgegeben von Otto Dann, Stuttgart: Philipp Reclam jun., 2006.
- Dilthey, Wilhelm. "Schiller". Gürsel Aytaç, *Schiller*, hazırlayan ve çeviren: Gürsel Aytaç, Ankara: Doğu Batı Yayınları, 2008.
- Dilthey. "İnsan ve Tarih Dünyasında Tekilleşme ve Sanat". *Hermeneutik ve Tin Bilimleri*, çeviren: Doğan Özlem, Ankara: Fol, 2021.
- Nietzsche, Friedrich. *Güç İstenci*. çev. Nilüfer Epçeli, İstanbul: Say Yayınları, 2020.
- Göçmen, Doğan. "'İnsanın Estetik Eğitimi Üzerine Mektuplar' ve Ahlaklı Bir Uygarlık Arayışı". Schiller, *İnsanın Estetik Eğitimi Üzerine*, çev. Gürsel Aytaç, Gürsel Aytaç ve Doğan Göçmen'in Ekleri ile, Ankara: Fol, 2020.
- Goethe, Johann Wolfgang von. "Tabiat ve Sanat". *Yarat Ey Sanatçı*, çev. Ahmet Cemal, İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları, 2020.
- Goethe. "Sanatçının Şarkısı". *Yarat Ey Sanatçı*, çev. Ahmet Cemal, İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları, 2020.
- Goethe. "Schiller'in Kafatasını Seyrederken". *Yarat Ey Sanatçı*, çev. Ahmet Cemal, İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları, 2020.

- Haller-Neumann, Marie. "Ein Weltbürger, der keinem Fürsten dient". *Aus Politik und Zeitgeschichte Schiller*, Herausgegeben von der Bundeszentrale für politische Bildung Adenauerallee 86 53113 Bonn, (9-10/2005 28. Februar 2005).
- Heine, Heinrich. *Die romantische Schule*. Durchgesehener Neusatz mit einer Biographie des Autors bearbeitet und eingerichtet von Michael Holzinger, 4. Auflage, Berlin: Berliner Ausgabe, 2017.
- Humboldt, Wilhelm von. *Über Schiller und Goethe, Aus den Briefen und Werken*. Gesammelt und erlaeutert von Eberhard Haufe, Weimar: Gustav Kiepenheuer Verlag, 1963.
- Işık, Ceyhan. *Din Devlet Tarih, Hegel'de Uluslararası İlişkiler*. İstanbul: Paradigma Yayınları, 2022.
- Kahle, Werner. "Schiller". *Philosophenlexikon*, von einem Autorenkollektiv, herausgegeben von Erhard Lange und Dietrich Alexander, Berlin: Dietz Verlag, 1982.
- Kramer, Lawrence. "The Harem Threshold: Turkish Music and Greek Love in Beethoven's "Ode to Joy"", 19th-Century Music 22, no. 1 (1998).
- Mann, Thomas. "Schiller Hakkında Deneme", Gürsel Aytaç, *Schiller*, Ankara: Doğu Batı Yayınları, 2008.
- Mehring, Franz. *Schiller, Ein Lebensbild für deutsche Arbeiter*. Bearbeitet und herausgegeben von Walter Heist, Berlin: Gebrüder Weiss, 1948.
- Novalis. *Fragmanlar*. çev. Gürsel Aytaç, Ankara: Doğu Batı Yayınları, 2014.
- Önen, Yaşar. "Gençlik Eserlerinde Schiller'in Dili". *Tercüme, Schiller, Özel Sayı*, sayı: 65-68, cilt: XIII, Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Tercüme Bürosu, Ocak-Aralık 1959.
- Özgü, Melâhat. "Schiller ve Sahne". *DTCF Dergisi*, Cilt 18, Sayı 1-2 (1960).
- Safranski, Rüdiger. *Schiller oder Die Erfindung des deutschen Idealismus*. München Wien: Carl Hanser Verlag, 2004.
- Schelling, Friedrich Wilhelm Joseph von. "Tarih Felsefesi Olur mu? [1797/8]". *Tarih Felsefesi, Seçme Metinler, Herder-Kant-Fichte-Schelling-Schopenhauer*, Haz: Doğan Özlem-Güçlü Ateşoğlu, Ankara: Doğu Batı.
- Schelling. "Studium Generale: Akademik Eğitimin Yöntemi Üzerine Dersler [1802]". çev. Al Irgat, *Tarih Felsefesi, Seçme Metinler, Herder-Kant-Fichte-*

Schelling-Schopenhauer, Haz: Doğan Özlem-Güçlü Ateşoğlu, Ankara: Doğu Batı.

Schelling. "Tarih Kavramı [1800]". çev. Ali Irgat, *Tarih Felsefesi, Seçme Metinler, Herder-Kant-Fichte-Schelling-Schopenhauer*, Haz: Doğan Özlem-Güçlü Ateşoğlu, Ankara: Doğu Batı.

Schiller, Friedrich. *Was heisst und zu welchem Ende studiert man Universalgeschichte?, Eine akademische Antrittsrede*. Herausgegeben von Otto Dann, Stuttgart: Philipp Reclam jun., 2006.

Schiller. *Über naive und sentimentalische Dichtung*. Hamburg: Tredition Classics, tarihsiz.

Schiller. "Zeitgenössische Dokumente, Schiller (noch in Weimar) an Körner (in Desden) am 26. Mai 1789". *Was heisst und zu welchem Ende studiert man Universalgeschichte*, Herausgegeben von Otto Dann, Stuttgart: Philipp Reclam jun., 2006.

Schiller. "Zeitgenössische Dokumente, Schiller aus Rudolstadt an Körner am 13. Oktober 1789". *Was heisst und zu welchem Ende studiert man Universalgeschichte*, Herausgegeben von Otto Dann, Stuttgart: Philipp Reclam jun., 2006.

Schiller. "Aklın Sınırları Üzerine". *Aydınlanma Nedir? Kant, Erhard, Hamann, Herder, Lessing, Mendelssohn, Riem, Schiller, Wieland*, çeviri: Mehmet Barış Albayrak, İstanbul: Albaraka Yayınları, 2022.

Schiller. "Lykurg ve Solon Kanunları". *Tercüme, Schiller, Özel Sayı*, sayı: 65-68, cilt: XIII, Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Tercüme Bürosu, Ocak-Aralık 1959.

Schiller. "Die Sendung Moses". *Thalia*, Dritter Band, 10. Heft, 1. Auflage, Herausgeber: Friedrich Schiller, Leipzig: Georg Joachim Göschen, Leipzig, 1790.

Schiller. "Yeni Yüzyıla Girerken (1801)". Gürsel Aytaç, *Schiller*, hazırlayan ve çeviren: Gürsel Aytaç, Ankara: Doğu Batı Yayınları, 2008.

Schlözer, "Zeitgenössische Dokumente, Der Göttinger Historiker August Ludwig Schlözer gibt im Jahre 1772 eine Definition von Universalgeschichte". Schiller, *Was heisst und zu welchem Ende studiert man Universalgeschichte?, Eine akademische Antrittsrede*, Herausgegeben von Otto Dann, Stuttgart: Philipp Reclam jun., 2006.

Tennemann, Wilhelm Gottlieb. *Grundriss der Geschichte der Philosophie, für den akademischen Unterricht*. zweite verbesserte Auflage, Leipzig: bey Johann Ambrosius Barth, 1816.

Wiese, Benno von. "Der Geschichtsphilosoph Schiller zwischen Kant und Montesquieu". *Friedrich Schiller*, Stuttgart: J.B. Metzler, 1978.

İnternet Kaynakları

Coudenhove-Kalergi, Richard; Lévy, Paul, M.G.. "Échange de lettres entre Richard Coudenhove-Kalergi et Paul M.G. Lévy (3 août 1955 - 5 septembre 1955)", <https://www.cvce.eu/obj/fr-34a3b196-9a23-4e9e-a977-94e31495b169>, Erişim Tarihi: Şubat 24, 2021.

Schiller, "Philosophie der Physiologie", <https://www.friedrich-schiller-archiv.de/philosophische-schriften/philosophie-der-physiologie/>, Erişim Tarihi: Ağustos 10, 2023.

Schiller. "Die Macht des Gesanges". <https://www.friedrich-schiller-archiv.de/gedichte-schillers/lange-gedichte/die-macht-des-gesanges/>, Erişim Tarihi: Temmuz, 29, 2023.

Schiller. *Die Künstler*, <https://www.friedrich-schiller-archiv.de/gedichte-schillers/highlights/die-kuenstler/>, Erişim Tarihi: Temmuz, 29, 2023.

Schiller. *Die Teilung der Erde*. <https://www.friedrich-schiller-archiv.de/inhaltsangaben/teilung-der-erde-text-zusammenfassung-interpretation/>, Erişim Tarihi: Ağustos 10, 2023.

Schiller, *Geschichte des Abfalls der vereinigten Niederlande*, <https://www.friedrich-schiller-archiv.de/geschichte-des-abfalls-der-vereinigten-niederlande/einleitung/>, Erişim Tarihi: Eylül 14, 2023.

Schiller. *Geschichte des Abfalls der vereinigten Niederlande*. <https://www.friedrich-schiller-archiv.de/geschichte-des-abfalls-der-vereinigten-niederlande/die-niederlande-unter-karl-dem-fuenften/>, Erişim Tarihi: Eylül 14, 2023.

Zizek, Slavoj. "Neşe Türkiye'siz övülür mü?". *Radikal*, 25/12/2007, <http://www.radikal.com.tr/yorum/nese-turkiyesiz-ovulur-mu-835405/>, Erişim Tarihi: Nisan 5, 2021.